

This research shows commonality of informative function as well as divergence of preventive function on the example of the typhus epidemic communications during 1919–1920s by the different Ukrainian periodicals of that time. **Research novelty/originality:** We have elucidated a focal place of grand-narrative of victimization in the editorial policies of the researched Ukrainian-language press. The conclusions have been drawn and the research avenues have been put forward, in particular in the context of modern media studies of epidemic communications in the Ukrainian media.

Keywords: the Ukrainian mainstream press; newspaper; *Vpered*; *Svoboda*; the Polish periodicals; coverage; epidemic; typhus; epidemic communications; victimization grand-narrative; 1919–1920s; Eastern Galicia; Poland.

УДК 070(477)-021.51:070-028.25(=161.2)(477+100)''1900/1939''

Олеся ДРОЗДОВСЬКА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6687-4518>

кандидат філологічних наук,

старший науковий співробітник

Львівська національна наукова бібліотека

України імені В. Стефаника

(Львів, Україна)

e-mail: olesyadroz@gmail.com

ПРЕСА ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДРУКОВАНИХ ЗМІ (1900–1939 pp.)

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11\(29\)-8](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11(29)-8)

Акцентовано питання інформаційного потенціалу української преси першого сорокаріччя ХХ ст. як джерела даних про українські друковані ЗМІ зазначеного періоду. Здійснено моніторинг низки газетних та журнальних видань, які у цей час виходили у різних регіонах України (у таких містах та містечках, як: Єлизаветград, Київ, Львів, Сквиря, Сокаль, Одеса, Хорол та ін.) і поза її межами (Відень, Катеринодар, Париж, Прага, Руський Керестур, Скрентон, Ташкент, Харбін та ін.). Відібрано матеріали до історії української преси, виконано їхній аналіз. Визначено умовні групи цих публікацій:

1) промоційні та організаційні матеріали; 2) бібліографічні списки; 3) пресознавчі публікації; 4) біографічні матеріали; 5) повідомлення про діяльність різних інституцій. Окреслено зміст вміщеної у них інформації, наведено низку прикладів. Відзначено, що українська преса першого сорокаліття ХХ ст. містить важливі дані до історії та бібліографії окремих часописів, груп видань (за місцем, роком видання, за типом, спеціалізацією тощо), системи українських друкованих ЗМІ загалом. Зокрема, зауважено, що досліджувані матеріали допомагають сучасному дослідникові з'ясувати мету і завдання конкретних медійних об'єктів, встановити причини їхнього створення/закриття, коло співробітників, запрошуваних до участі у виданні авторів, видавців і фактичних редакторів. Окремі пресові публікації містять відомості про тираж часописів, розміри авторських гонорарів, редакційну політику, спрямовану на розширення читацької аудиторії, контент наповнення видань тощо. Підкреслено цінність таких даних для реконструкції історії друкованих ЗМІ, які не збереглися. Відзначено, що на сторінках газет та журналів містяться відомості про медіапроекти, реалізацію яких дотепер не підтверджено. Констатовано: вивчення матеріалів досліджуваного тематичного спрямування, які публікувалися у пресі впродовж перших сорока років ХХ ст., сприяє відтворенню історії окремих медійних об'єктів й загалом історії української журналістики означеного періоду.

Ключові слова: преса, джерело вивчення історії ЗМІ, інформаційний потенціал, українські друковані ЗМІ, історія журналістики.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою вітчизняного журналістикознавства залишається написання об'єктивної (базованої на фактах), позбавленої ідеологічних викривлень та суб'єктивних трактувань історії української журналістики й зокрема її вагомого сегмента – друкованої журналістики. Історичне вивчення українських друкованих засобів масової інформації ХІХ–ХХ ст. вимагає не лише ґрунтового аналізу літературних, довідкових, архівних джерел, а й докладного опрацювання, уважного прочитання самого об'єкта дослідження – часописів. Цей напрям дослідницької діяльності передбачає тривалий пошуковий процес, фіксацію й осмислення усіх фактичних матеріалів, які містять відомості про пресові видання, співставлення та перевірку інформації, зафіксованої у них. Науково-практичні результати багатолітньої діяльності працівників Науково-дослідного інституту пресознавства

Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (НДІ пресознавства) дають нам підстави відзначити, що преса 1900–1939 рр. є важливим, іноді чи не єдиним джерелом інформації про окремі фрагменти минулого української журналістики. Часто саме вміщені у часописах відомості допомагають працівникам інституції здійснювати реконструкцію історії окремих медіаоб'єктів (зокрема тих, які не збереглися до наших днів), відновлювати факти, що стосуються не лише вихідних даних видань, а й кола співробітників та спектра висвітлюваних на їхніх шпальтах подій, порушуваних проблем. Власне завдяки пресовим матеріалам науковцям Інституту вдалося відновити інформацію про низку газет і журналів та ввести їх до системи українських друкованих ЗМІ 1812–1918 рр., яка презентована у шести томах видання «Українська преса в Україні та світі ХІХ–ХХ ст.» [62]. Серед них: «Вільна Праця» (Сміла, 1917) [11], «Засів» (Харбін, 1917–1918) [16], «Зоря Нового Життя» (Кулунда, Росія, 1917) [30], «Інституцька Хроніка» (Перемишль, 1906) [17], «Мета» (Нью-Йорк, 1909) [27], «Народне Слово» (Катеринослав, 1917) [32], «Нове Життя» (Новоросійськ, 1918) [41], «Острога» (Восток, Канада, 1912) [33], «Садіві Квіти» (Полтава, 1917) [28], «Свѣтло» (Ужгород, 1913–1916) [13], «Україна» (Слов'янськ, 1918) [18], «Учитель» (Черкаси, 1918) [34], «Халос» (Перемишль, 1906) [19], «Хвилі» (Верхнедніпровськ, 1917) [20], «Хорольське Шкільне Життя» (Хорол, 1918) [14].

Отже, мета дослідження – актуалізувати питання інформаційного потенціалу української преси першого сорокаліття ХХ ст. як нарративного джерела вивчення історії українських друкованих ЗМІ в Україні та поза її межами 1900–1939 рр.; визначити умовні групи матеріалів, які містять інформацію про українські пресові видання вказаного періоду й розкрити зміст поданого у них фактичного матеріалу.

Об'єкт дослідження – українська преса першого сорокаліття ХХ ст. Зокрема видання, які в означену добу виходили у різних містах та містечках України (Єлизаветград, Київ, Львів, Сквиря, Сокаль, Одеса, Хорол й ін.) та поза її межами (Відень, Катеринодар, Париж, Прага, Руський Керестур, Скрентон, Ташкент та ін.).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За допомогою видань газетно-журнального типу, як наголошував один зі засновни-

ків НДІ пресознавства М. Романюк, «сучасні дослідники таких галузей духовної життєдіяльності нації, як історіографія та джерелознавство, філософія і соціологія, критика й літературно-мистецький процес, можуть скласти реальну картину минулого» [52, с. 9]. З цією метою пресою як нарративним джерелом інформації активно користуються дослідники різних сфер суспільно-політичної, культурної, господарсько-економічної минувшини України. Аналізові друкованих ЗМІ як джерела вивчення різних аспектів життя українського суспільства присвячені роботи С. Блавацького [2], А. Бойка-Гагаріна [3], Н. Браїлян [4; 5], Т. Василик [7], О. Вовка [10], В. Габора [12], М. Комариці [31], В. Кочкодан [35], Н. Кулеші [38], М. Романюка [52], О. Середи [54], І. Срібняка й С. Голоско [59], Н. Стихун [60] та ін. Проблема висвітлення історії окремих фрагментів української журналістики за матеріалами друкованих медіа порушується у наукових розвідках С. Козака [29], М. Яблонського [67], І. Якубовського [68] та ін.

Пресі як потужному інформаційному ресурсу «для формування знань про історію журналістики» [69, с. 108] присвятила низку наукових розвідок Л. Сніцарчук [55–58; 69]. Аналізуючи публіцистику українських часописів Галичини міжвоєнного періоду, вона акцентувала порушувани у цих виданнях питання ролі та завдань журналістики і журналістів, необхідності здобуття фахової освіти тощо. Л. Сніцарчук констатувала, що «у галицьких часописах розміщувалося чимало журналістикознавчих текстів, які заторкували проблеми функціонування української преси на рідних землях... та в інших країнах... висвітлювали особливості контент-наповнення, характеризували стиль і стилістику виконуваних журналістських завдань» [58, с. 292]. Вчена зосередила увагу на вивченні поглядів журналістів минулого щодо вирішення окреслених питань, які вони викладали у статтях, оглядах, рецензіях. Ці матеріали, за її визначенням, формують корпус «пресознавчої публіцистики» [57, с. 184], яка фрагментарно розглядатиметься й у пропонованій розвідці. У нашому дослідженні спробуємо охопити весь спектр матеріалів до історії українських друкованих медіа, які ми зафіксували у виданнях, що впродовж 1900–1939 рр. виходили у різних регіонах України та світу.

Методи дослідження. Для досягнення окресленої мети було застосовано метод якісного контент-аналізу (для відбору матеріалів,

що містять різнопланові відомості про друковані ЗМІ), типологічний метод (для визначення груп пресових матеріалів на основі схожості їх структури та способу подання відомостей про друковані ЗМІ), а також методи інформаційного (здійснено характеристику визначених груп пресових матеріалів) та джерелознавчого (проведено оцінку інформаційної цінності газетно-журнальних публікацій, окреслено практичні рекомендації щодо використання виявлених відомостей) аналізу.

Виклад основного матеріалу. Впродовж більше ніж двохсотлітнього функціонування української преси чимало унікальних відомостей про її минувшину накопичилося й на шпальтах самих пресодруків. Багато інформації до історії української друкованої журналістики, переважно бібліографічного характеру, опубліковано у спеціалізованих бібліологічних виданнях, як-от: «Бібліологічні Вісти» (Київ, 1923—1931), «Книгарь» (Київ, 1917), «Книголюб» (Прага, 1927—1932), «Книжка» (Станіславів, 1921—1923), «Українська Книга» (Львів, 1937—1939). Матеріали пресознавчого спрямування, друковані у них, добре знані у колах вчених-журналістикознавців. Однак різні фрагменти історії окремих медійних об'єктів можна віднайти і на сторінках громадсько-політичних, літературно-наукових, мистецьких видань: «Відродження» (Київ, 1918), «Вільне Життя» (Хорол, 1917—1918), «Воля» (Відень, 1919—1921), «Вояк» (Париж, 1936), «Голос з над Буга» (Сокаль, 1936—1938), «Маньджурський Вістник» (Харбін, 1932—1936), «Народна Воля» (Київ, 1917), «Наші Листки» (Перемишль, 1911—1912), «Рідне Слово» (Дяково; Руський Керестур; Пішкорєвиці, 1933—1939), «Робітнича Газета» (Київ, 1918), «Сквирщина» (Сквира, 1920), «Український Прапор» (Відень, 1919—1923) та ін. Публікувалися матеріали, які нині є важливим джерелом до бібліографії та історії української преси, й у вузькоспеціалізованих часописах на зразок: «Вістника Народнього Міністерства Шляхів» (Київ, 1918), «Сільського Господаря» (Київ, 1918—1920), «Української Школи» (Львів, 1925—1934, 1938—1939). Одразу зазначимо, що відбір видань здійснювався не за конкретними критеріями. Матеріали під умовною назвою «преса про пресу» фіксувалися й відбиралися у процесі опрацювання зазначених та інших часописів з метою підготовки анотованих бібліографічних описів до історико-бібліографічного

дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.» та інших видань НДІ пресознавства. Впродовж років роботи таких «вирізок» накопичилося чимало, тож визріла думка спробувати їх систематизувати, проаналізувати, простежити певні закономірності подання інформації. Отже, за нашими спостереженнями, пресові матеріали, які містять відомості до історії українських друкованих ЗМІ, можна об'єднати у кілька умовних груп: 1) промоційні та організаційні матеріали; 2) бібліографічні списки; 3) пресознавча публіцистика; 4) біографічні матеріали; 5) повідомлення про діяльність різних інституцій.

До першої групи відносимо редакційні статті, замітки, повідомлення, передплатні анонси, рекламу та оголошення. На основі зазначених матеріалів сучасний дослідник може скласти уявлення про мету часопису, завдання, які ставили перед виданням його засновники. Редакційні тексти проливають світло на мотивації, що спонукали творців часописів братися за цю нележку матеріально і часовитратну, деколи небезпечну справу, увиразнюють їхні партійно-політичні симпатії, світоглядні переконання. Окремі публікації такого гатунку є джерелом відомостей про умови, в яких створювалося і функціонувало видання, відображають особливості редакційної політики стосовно залучення як співробітників, так і читачів, інформують про склад авторського колективу, причини змін назв, призупинення чи закриття видань. Редакційні матеріали також сприяють розумінню того суспільного резонансу, на який розраховували творці конкретного часопису, свідчать про готовність чи неготовність аудиторії до сприйняття пропонованого медійного продукту. До прикладу, редактор (М. Фірак) української газети «Рідне Слово» писав: «Видно, що наш нарід жадний свого друкованого слова і що свій рідний часопис був Українцям в Югославії дуже потрібний. Є такі наші села і в Славонії і в Босни, в котрих редактор сподівався 10–15 передплатників, а зголосилося 30–40 і більше» [15]. У замітці «Од редакції» катеринодарського тижневика «Чорноморець», який почав виходити у вересні 1917 р., зазначалося: «Всі свідомі українці добре знають, що без свого органу ми обійтися не можемо. Про це нам пишуть звідусіль, про це говорять скрізь на Кубанщині та поза межами її; де б кого з українців не зустрів, кожен говорить, що далі жити без нашої газети не можна. І

ми, зважившись задовольнити цю потребу, почали випускати газету... Літературних сил малувато, грошей зовсім мало — невеликий гурток людей, які перебиваються в ці тяжкі часи, одірвали останні копійки і дали їх на газету... » [45]. Інший приклад: у 10-му числі редакція тижневика «Туркестанська Рада» (Ташкент) повідомляла: «Газета не виходила довгий час через зміну одної друкарні на другу й відшукання складачів, знаючих українську мову» [8].

Іноді на основі невеликих редакційних публікацій можна скласти уявлення про спосіб формування контенту часописів, зокрема їхніх хронікальних блоків. Наприклад, редакція згаданого українського ташкентського тижневика просила читачів, які отримують московські чи/і петроградські часописи, випозичити їх редакції, аби «таким чином можна було новими звістками з тих газет поділитись» із читачами [24]. Подібне прохання надруковано й на сторінках паризького «Вояка»: «Редакція звертається з проханням до всіх організацій нашого вояцтва в різних країнах, до їх філій та окремих вояків, щоб надіслали їй загальні замітки про свої організації та надсилали повідомлення з їх життя» [44].

Промоційну функцію виконували реклама та передплатні анонси друкованих медіа, які публікувалися на сторінках як рекламованого видання, так і низки інших пресодруків. Якщо уважно простежити за тим, реклама яких видань на сторінках яких часописів публікувалася, то можна висновковувати про, так би мовити, конгломерацію видань одного світоглядного спрямування чи фахової спеціалізації, простежити зв'язки редакцій, яким не перешкоджали відстані. Наприклад, на сторінках харбінського «Маньджурського Вістника»¹ рекламувалися такі часописи, як: «Відродження» (Львів), «Вістник» (Львів), «Дажбог» (Львів), «Дзвони» (Львів), «Наша Культура» (Варшава), «Нова Хата» (Львів), «Рідна Мова» (Варшава), «Світ Дитини» (Львів), «Тризуб» (Париж).

Окрім того, реклама і передплатні анонси газет та журналів забезпечують сучасного дослідника відомостями про місце і рік видання часопису, адресу його редакції, періодичність, розмір передплати, тип видання, редактора і видавця. Іноді у них містилися відомості про напрям часопису і склад авторського колективу. На-

¹ Під редактуванням І. Світа виходив у 1932–1937 рр. як «Український національний часопис», згодом – «Орган української національно-державницької думки».

приклад, наприкінці 1918 р. редакція київської «Нової Рада» подала список із 139 осіб, які впродовж року «писали» до газети [42]. Також у цих матеріалах трапляється лаконічний виклад програми часопису, інформація про розміри авторських гонорарів, особливості редакційної політики щодо залучення читача. У передплатному анонсі редакція двомовного хорольського «Вільного Життя» (1917—1918) повідомляла: «Подписавшимся на строкъ отъ одного мѣсяца и болѣе, газета доставляется на домъ средствами редакци» [50]. Інший спосіб привернути увагу читацької аудиторії – акцент на українській мові видання – використала редакція одеського тижневика «Наше Село» (1918). «Пишеться газета, – наголошувалося в анонсі, – самою зрозумілою для вас мовою» [6]. Видавці «Вістника Народнього Міністерства Шляхів», запрошуючи до співпраці «фахівців по різних галузях комунікації», інформували, що гонорар «за літературну працю передбачається в розмірі 200–300 карб. за друкований аркуш» [49].

У низці випадків друковані на шпальтах пресових видань анонси та реклама є чи не єдиним «свідком», джерелом інформації про видавничі проекти, які або не були реалізовані, або не дійшли до нинішніх часів. Наприклад, у травні 1918 р. київська «Робітничка Газета» повідомляла: «Цими днями почне виходити в м. Симферополі єдина Українська часопись на Кримському півострові “Пора”. Демократична безпартійна газета. Редакція увічливо запрохує українських громадських діячів і письменників надсилати свої дописи на адресу: м. Симферополь, редакція газети “Пора”, ул. Жуковського, 17» [64]. Жодних підтверджень про втілення у життя цього пресового задуму на момент підготовки нашої розвідки зафіксувати не вдалося.

Відомості про інший нереалізований, як встановила Н. Кулеша [37, с. 443], медійний проект віднаходимо на сторінках «Маньджурського Вістника». Мова йде про двомовний (українська та англійська мови) місячник «Ватра» – «орган української націоналістично-державницької думки на Далекому Сході», вихід першого числа якого було заплановано на червень 1934 р. Анонс містить інформацію про тимчасову адресу редакції часопису, його періодичність, статус як додатка до «Маньджурського Вістника», ім'я особи (М. Мілько), до якої рекомендувалося звертатися у «справах

редакційних». Також в анонсі подано короткий виклад змісту «Ватри»: «В загальному відділові місячника даватиметься місце для обговорення питань формування й оформлення українського світогляду й поодиноких проблем визвольної боротьби українського народу. [...] міститимуться статті, присвячені питанням Далекого Сходу та історії й сьогоднішніх положень Зеленої України... Для ознайомлення чужинців з питанням українського життя у “Ватрі” подаватимуться й статті в англійській мові» [23].

Лаконічні відомості про ще один пресовий проєкт – сокальську газету «Світанки» – віднаходимо на сторінках двотижневика «Голос з над Буга». У двох повідомленнях зазначалося, що перше число «журналу молодого покоління появиться» спочатку 1 червня [65], а потім 5 червня [66] 1936 р. Більше про «Світанки» ані у двотижневнику, ані в інших виданнях не згадувалося, тож припускаємо, що йому так і не судилося вийти.

Другу групу формують бібліографічні списки часописів та лаконічні повідомлення про вихід у світ першого або чергового числа видання. Переважно такі матеріали друкувалися під рубриками: «Бібліографія», «З журналів», «Книжки та часописи», «Нові видання», «Преса» тощо. У цих публікаціях міститься доволі різнобічна інформація: короткі бібліографічні описи (з такою атрибуцією, як: назва видання, місце, рік виходу, кількість чисел, що побачили світ на момент публікації матеріалу, рідше – прізвиська та імена редакторів), інформація про напрям часопису та його зміст (обмежувалася переліком матеріалів, іноді із вказівкою їхніх авторів). Наприклад, надруковане у київській «Народній Волі» повідомлення про те, що у Єлисаветграді (тепер – м. Кропивницький) виходить газета «Новий Шлях», суттєво доповнює відомості (перше число вийшло у квітні 1918 р.; редактор О. Семенко) про неї, зафіксовані у розвідці Р. Базака [1, с. 98]. У матеріалі зазначається, що це «нова українська соціалістична газета», яка почала виходити тричі на тиждень (у планах редакції було згодом видавати її щодня). Окрім того, «Народня Воля» наголошувала, що «Новий Шлях» – це вечірня газета, і підкреслювала: «Треба одмітити, що це є перша спроба видавати вечірню газету українською мовою» [43].

Публікації-реєстри української пресової продукції друкувалися на сторінках багатьох видань 1900–1939 рр., які виходили у різ-

них регіонах України та закордону. Такі матеріали є важливими для формування повної бібліографії української преси, адже взаємодоповнюють один одного не лише назвами зафіксованих видань, а й відомостями про них. Серед таких бібліографічних джерел інформації: списки української преси, яка виходила в Україні у 1918 р. [51], на Далекому Сході у 1917–1938 рр. [21, с. 426–427], в Бразилії, Канаді й США у 1920 р. [9], та ін.

Третя група – пресознавчі публікації – об’єднує матеріали аналітичного, оглядового та критичного спрямувань. Шпальти пресових видань першого сорокаріччя ХХ ст. були (зрештою, і залишаються нині) майданчиком для роздумів, дискусій газетярів про суспільну роль друкованих ЗМІ, про їхні функції і завдання, відповідальність і права журналістів, про професійну освіту, етику тощо. Журналістикознавчий дискурс у галицькій пресі міжвоєнного двадцятиліття докладно дослідила Л. Сніцарчук [58]. Віднаходимо матеріали окресленого проблемно-тематичного спрямування й на шпальтах видань, які виходили в інших регіонах України та поза її межами. Так, проблему браку пропагандистської літератури, зокрема преси, в українському інформаційному просторі 1919 р. порушував Ф. Дудко. У нарисі «По рідним палестинам» він зазначав: «В чому треба віддати справедливість більшовикам, то це в пропаганді серед населення своїх комуністичних ідей. [...] На превеликий жаль, ця найважливіша справа широко-державного значіння перебуває в нас у найгіршому стані. На селі ви не побачите ні газети, ні відозви, — а ніч нічогісінько... [...] органам, які видають справами інформації, належить звернути на це серйозну й пильну увагу» [22].

На важливому завданні преси об’єктивно висвітлювати як позитивні, так і негативні сторони життя суспільства наголошував І. Паславський – активний співробітник «Маньджурського Вістника». У відповідь на докори окремих читачів, що газета, висвітлюючи неприємні сторони суспільного життя, вносить у нього розбрат, він наголошував: «Панове! Преса – це не тільки голос громадянства, але і його дзеркало, в котрому мусять відбиватись його прямі й криві лінії. Коли часопис виводить тільки прямі лінії, “забуваючи” про криві; чи на відворот – це вже не часопис, але тільки знаряддя в руках певної групи. [...] Прилюдна чесна критика допоможе ско-

ріше використати зло, як приховувати його за “сімейну” громадську пазуху» [47].

Містять інформацію до історії журналістики і полемічні матеріали – фактично публічні з’ясування стосунків редакцій чи окремих працівників часописів, пера яких схрестилися на підставі як суспільно-політичних переконань, так й іноді приватних справ. Однак такі матеріали мають свою вагу, адже нерідко увиразнюють політичні платформи видань, містять відомості про осіб, організації, владні структури тощо, які були причетні до їх видавання. Опрацювання цих публікацій вимагає від дослідника досконалого володіння знаннями про соціально-політичні умови, в яких виходило те або інше видання, щоби зрозуміти суть дискусії (конфлікту), об’єктивно оцінити правдоподібність викладених у таких публікаціях фактів.

Відтворити деталі функціонування українських друкованих медіаодиниць чи окремих груп часописів також допомагають статті історичного спрямування, огляди пресової продукції за певний період, у певному місті, країні, регіоні тощо. Іноді такі матеріали розміщувалися під спеціальними рубриками (у газетах) чи відділами (у журналах) на зразок «Огляд преси». Окрім лаконічних повідомлень про формальні структури часописів, у цих публікаціях переважно конкретизувалися партійно-політичні платформи, світоглядні переконання видавців, редакторів, творчих співробітників видань, приверталася увага до найбільш значущих чи «недолугих» матеріалів, фіксувалися відомості про наклад видань, що є цінною інформацією для дослідників історії українських друкованих ЗМІ. У 1930 р. І. Кревецький опублікував на сторінках львівської «Нової Зорі» статтю, в якій виклав зміст розвідки польського автора М. Фелінського, присвяченої українській пресі в Польщі. Цей матеріал вийшов друком у квітні 1930 р. на сторінках журналу польського Інституту досліджень національних справ (Instytut Badań Spraw Narodowościowych) п. н. «Sprawy Narodowościowe» (Варшава) [36]. На нього також звернула увагу й редакція скрентонської «Народної Волі» [63]. І. Кревецький повідомляв, що польський дослідник, «опираючись, очевидно, на урядових матеріалах, подає докладні дані про українську пресу, що виходить під сучасну хвилю в Польщі. Отже, подає передовсім індивідуально: назву часопису, адресу,

редактора, періодичність появи, висоту накладу, партійну приналежність» [36, с. 6]. Завдяки цій публікації нині маємо дані про тираж (у 1930 р.) 79 українських пресодруків: «Боян» (Дрогобич) – 1000 пр., «Діло» – 4600 пр., «Життя і Право» – 1000 пр., «Записки Наукового Товариства імені Шевченка» – 600 пр., «Записки Чина св. Василя Великого» – 500 пр., «Лікарський Вістник» – 350 пр., «Народня Справа» (усі – Львів) – 25 000 пр., «Нова Зоря» (Львів) – 2000 пр., «Новий Час» – 7200 пр., «Сяйво» (Тернопіль) – 1500 пр., «Український Голос» (Перемишль) – 4000 пр., «Український Емігрант» (Львів) – 3200 пр., «Український Інвалід» (Каліш) – 500 пр., «Український Купець» (Коломия) – 1500 пр. та ін. [36, с. 6].

Інший приклад – стаття «замаскованого» за криптонімом дописувача, що також містить критичну оцінку часописів, п. н. «Уездная печать», яка 1922 р. була опублікована на сторінках «Известий Полтавского Губернского Комитета К.П.(б)У.». Автор аналізує зміст, стилістику текстів, достатність розкриття актуальних тем, інформує про наклад таких видань, як: «Бюллетень» (Гадяч) – 450 пр., «Вісти» (Лохвиця) – 600 пр., «Зарево» (Лубни) – 1000 пр., «Извѣстия Роменскаго Уисполкома и Упаркома К.П.(б)У.» (Ромни) – 500 пр., «Незаможник» (Пирятин) – 410 пр., а також дає оцінку налагодженості зв'язку з читачами їхніх редакцій. Зазначає, що зі всіх повітових видань гадяцький часопис «выгодно выделяется как внешним видом, так и содержанием. Статьи выдержаны, продуманы. Пишутся в форме душевной беседы с массовым читателем. Все отделы на месте. Материалы обработаны. Есть связь с местами. Но, как общее “правило” для наших уездных газет, слабо освещается партийная жизнь» [39].

Рецензії, відкриті листи читачів містять насамперед інформацію про т. зв. «зворотну» реакцію читацької аудиторії, сприяють розумінню того резонансу, який спричинило конкретне видання у суспільстві. Деколи у таких матеріалах також фіксувалися відомості про тираж видань, містилася цінна інформація про вплив мови часопису на його популярність серед аудиторії, на яку він орієнтувався. Наприклад, М. Павловський у рецензії подав кілька штрихів до історії харківського журналу «Хлібороб»: «Пригадуються нам перші роки існування харківського сільськогосподарського журналу “Хлібороб”; ті роки, коли поруч з російськими статтями в ньому

часто було друковано і статті, писані доброю українською мовою. Журнал дуже подобався селянам, а як читачі журналу ставилися до української мови, якою друкувалися в ньому статті, показують наслідки анкети, що зробила редакція журналу з приводу випущеного нею хліборобського календаря: з 2500 відповідей, одержаних редакцією, тільки 173 висловлювалося проти вживання в журналі української мови. Але... міняються часи, міняються люде... Тепер од українського журналу зосталася сама тільки назва. Але ж практика показала, що нехтування рідною мовою тої людности, для якої журнал призначався, значно відбилося на поширенню журналу...» [46].

Четверта група – біографічні нариси, довідки про осіб, які брали участь у видаванні, редагуванні, формуванні текстового компонента газет та журналів, що публікувалися переважно з нагоди ювілеїв життя чи творчої діяльності, з приводу роковин смерті. До групи матеріалів, які можуть містити інформацію про причетність особи до співробітництва з медіа, належать і некрологи. Такого ґатунку тексти допомагають реконструювати невідомі фрагменти як життя, так трудової діяльності, зокрема у медійній сфері, редакторів, видавців та авторів газетно-журнальної продукції.

До цієї групи публікацій також належать і публічні заяви співробітників видань, які проливають світло на форму їхньої співпраці з часописами, зрідка інформують про її початок чи завершення тощо. Ці матеріали значно розширюють знання сучасних дослідників про журналістську діяльність окремих осіб. У 31-му номері (за 1918 р.) згадуваного нами раніше хорольського «Вільного Життя» опубліковано заяву співробітника цього видання І. Димського: «Позаяк я не маю стільки вільного часу – скільки треба, щоб як слід працювати в цей дуже важкий мент сучасного життя, я, шановні добродії-товариші, повинен лишити редакційний комітет. Потім, дозвольте зложити з себе звання почесного голови комітету, бо в цю гірку хвилину нашої рідної України почесним мусить бути робота – тільки робота, а не звання. По змозі буду і далі працювати, якщо наша дитина, нами викохана – наша газета – буде ширити народні бажання освіти, правди, волі і прихильности до рідного краю та дійсно буде йому порадою – ясним промінем і надією. Хай же так і буде. Закликайте більше робітників, та працюйте з розумом

і розглядом вперед і назад, щоб бува не впустити долі дитини, котра мусить рости на радість людности нашого повіту. Завжди прихильний до Вас Ілля Димський» [26]. У «Постанові Редакційного Комітету» зазначалося: «Редакційний Комітет, беручи на увагу необхідність поправити підірване здоров'я, висловлюючи щиру подяку за працю в газеті, з почуттям глибокого жалю мусить примиритись з виходом з складу Членів Редакційного Комітету і одмовленнем од звання Почесного Предсідателя І. М. Димським» [48].

Іноді цінні відомості про співпрацю окремих осіб із пресодруками можемо віднайти і під рубриками «Оголошення». Наприклад, у газеті Сквирського повітового комісаріату п. н. «Сквищина» (Сквира, 1920) надруковано оголошення про те, що у працівника цього видання Пилипа Тимоша-Ліщенка у лютому 1920 р. у Києві було вкрадено низку особистих документів, серед яких: посвідчення про завідування редакцією «України» (у 1919—1920 рр. виходила у Києві, Житомирі, Кам'янці-Подільському і далі — відповідно до дислокації військ УНР), про співредагування білоцерківського «Народнього Слова» (1918), про «співробітництво й секретарство» в київській «Народній Волі» (1917—1919) та про співробітництво в «Українській Ставці» (Київ; Вінниця, 1919—1920) [61].

До п'ятої групи, на наш погляд, можна віднести замітки, повідомлення про діяльність різних товариств, організацій, інституцій, що мали стосунок до справи видавання часописів як безпосередні учасники видавничого процесу або були такими, що їх матеріально підтримували. При уважному прочитанні газетних матеріалів хронікального характеру нерідко вдається зафіксувати відомості про видавничі плани різних організацій, про їхню співпрацю із часописами, що уже функціонували, та ін. Під рубрикою «Місцеве життя» на шпальтах хорольського «Вільного Життя» повідомлялося: «На З'їзді Учителів Хорольського Повіту постановлено підтримувати газету “Вільне Життя” і прохати усіх учителів допомогти Редакції своїми статтями, а Редакцію — поміщати статі на українській мові» [40].

У хроніці трапляються відомості й про видавничі плани різних організацій, реалізацію яких станом на нині не можемо підтвердити. У замітці «Засідання Української Фракції при Раді Військ Київської Округи», яку було опубліковано у київському щоденникові

«Народня Воля», повідомлялося, що 17 травня 1918 р. відбулося засідання зазначеної фракції, на якому було «вирішено видавати свій власний тижневик — газету під назвою “Вартовий”, який би обслуговував інтереси українців військових». У замітці повідомлялося, що «ся газета виходитиме з 1-го червня (1918 р. — *О. Д.*). Для збору грошей на видання сеї газети видаються паї по 5-ти карбованців і приймаються жертви» [25].

Висновки. Українська преса першого сорокаріччя ХХ ст. (зрештою, як і попередніх та наступних років) є цінним джерелом дослідження історії становлення, розвитку, занепаду і трансформації української преси, яка виходила у різних регіонах України та світу. Вмішуваний у часописах фактаж потребує докладної перевірки на предмет достовірності за іншими джерелами. Особливо цінною у перелічених групах матеріалів є інформація, що дає змогу реставрувати історію тих видань, які не дійшли до наших днів або, маємо сподівання, осіли у музейних чи приватних колекціях, у несподіваних фондах архівних установ України і ще очікують на свого дослідника. Завдяки публікаціям у пресі вченим вдається, як мінімум, зафіксувати назви видань та номінально ввести їх до наукового обігу. Окрім того, на шпальтах часописів віднаходяться відомості й про друковані медіапроекти, які через різні обставини не були реалізовані. Однак така інформація, на наш погляд, є цінною для представлення історії розвитку української журналістики, адже демонструє ті відкриті ніші у зазначеній царині, заповнення яких потребувала українська громадськість, і свідчить про готовність окремих осіб чи організацій заповнити їх інформаційним продуктом. Таким чином, вивчення інформаційних можливостей преси дає змогу відкрити нові джерела про пресові видання, відтворити раніше не відомі фрагменти історії окремих медійних об'єктів та системи українських друкованих ЗМІ першого сорокаріччя ХХ ст. загалом.

1. Базак Р. Преса Кіровоградської області (1874–1921 рр.): типологічний аналіз. *Освіта регіону: Політологія. Психологія. Комунікації*. Київ, 2013. № 3(33). С. 95–99.
2. Блавацький С. Фреймінг єврейських погромів на українських теренах крізь призму української іншомовної преси в Європі (1919–1920 рр.).

- Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2019. Вип. 9(27). С. 87–112. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9\(27\)-6](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9(27)-6).
3. Бойко-Гагарін А. Газетна періодика як джерело вивчення процесів фальшування монет і банкнот в Російській та Австро-Угорській імперіях в кінці XIX – початку XX століття. *Український нумізматичний щорічник*. Переяслав-Хмельницький, 2018. № 2. С. 132–149. URL: http://resource.history.org.ua/publ/uns_2018_2_14 (дата звернення: 03.12.2021).
 4. Брайлян Н. Українські студентські часописи міжвоєнного періоду у Чехо-Словацькій Республіці як джерело до мартирологу української еміграції. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2020. Вип. 10(28). С. 87–109. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-7](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-7).
 5. Брайлян Н. Українські таборові часописи у Чехо-Словацькій Республіці як джерело до мартирологу інтернованих українців (1919–1923 рр.). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2018. Вип. 8(26). С. 75–98.
 6. Брати-Селяне! Передплачуйте селянську газету... *Вільне Життя*. Хорол, 1918. № 39. 9 черв. С. 4.
 7. Василик Т. І. Часописи видавництва «Наша Культура» як джерело дослідження національно-духовного життя українців Канади (друга половина 1940-х – 1960-ті рр.): дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2020. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vasylyk_Tetiana/Chasopysy_vydavnytstva_Nasha_kultura_iak_dzherelo_doslidzhennia_natsionalno-dukhovnoho_zhyttia_ukrai.pdf? (дата звернення: 05.12.2021).
 8. Від Редакції. *Туркестанська Рада*. Ташкент, 1918. Ч. 10. 9 черв. С. 1.
 9. Власт Ю. Українська преса в Америці. *Український Прапор*. Відень, 1920. Ч. 8. 30 січ. С. 4–5.
 10. Вовк О. Часопис української еміграції «Тризуб» як джерело вивчення соціокультурних процесів і повсякдення в Україні під владою більшовиків (1920-ті рр.). *Емінако*: наук. щокварт. Миколаїв, 2019. № 2(26). С. 187–194. DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2019.2\(26\).305](https://doi.org/10.33782/eminak2019.2(26).305).
 11. Габор В. Вільна Праця. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2019. Т. 5: 1917 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 36.
 12. Габор В. Жіночий рух у Карпатській Україні: національні, соціально-політичні та культурно-освітні аспекти (За матеріалами жіночої преси Галичини 1938–1939 рр.). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2017. Вип. 7(25). С. 197–217.

13. Габор В. Свѣтло. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2014. Т. 4: 1911—1916 рр. / уклад.: М. В. Галушко, М. М. Романюк, Л. В. Сніцарчук. С. 301–302.
14. Габор В. Хорольське Шкільне Життя. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2020. Т. 6: 1918 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 325.
15. Голоси про «Рідне Слово». *Рідне Слово*. Дяково, 1933. Ч. 2. Май. С. 8.
16. Дроздовська О. Засів. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2019. Т. 5: 1917 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 123.
17. Дроздовська О. Інституцька Хроніка. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2011. Т. 3: 1906—1910 рр. / уклад.: М. В. Галушко, М. М. Романюк, Л. В. Сніцарчук. С. 96.
18. Дроздовська О. Україна. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2020. Т. 6: 1918 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 306–307.
19. Дроздовська О. Хаос. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2011. Т. 3: 1906—1910 рр. / уклад.: М. В. Галушко, М. М. Романюк, Л. В. Сніцарчук. С. 140–141.
20. Дроздовська О. Хвилі. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2019. Т. 5: 1917 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 314.
21. Дрок Р. Українці на Далекому Сході. *Вістник*. Львів, 1939. Кн. 6. Т. 2. Черв. С. 423–427.
22. Дудко Ф. По рідним палестинам. *Україна*. Кам'янець-Подільський, 1919. Ч. 43. С. 1.
23. З місяця червня... *Маньджурський Вістник*. Харбін, 1934. № 12. 14 квіт. С. 1.
24. Заклик редакції! *Туркестанська Рада*. Ташкент, 1918. Ч. 15. 15 лип. С. 4.
25. Засідання Української Фракції при Раді Військ Київської Округи. *Народня Воля*. Київ, 1917. № 13. 1 черв. С. 4.
26. Заява. *Вільне Життя*. Хорол, 1918. № 31. 7 трав. С. 3.
27. Ковпак В. Мета. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2011. Т. 3: 1906—1910 рр. / уклад.: М. В. Галушко, М. М. Романюк, Л. В. Сніцарчук. С. 282.
28. Ковпак В. Садові Квіти. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2019. Т. 5: 1917 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 264.

29. Козак С. Часопис «Українські Вісті» як джерело вивчення особливостей функціонування журналу «Нові Дні» (Канада, 1950–1997). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2020. Вип. 10(28). С. 3–13. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-1](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-1).
30. Комариця М. Зоря Нового Життя. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2019. Т. 5: 1917 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 135.
31. Комариця М. Міст понад Збручем: Велика Злука у пресі Української Народної Республіки. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2020. Вип. 10(28). С. 126–146. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-9](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-9).
32. Комариця М. Народне Слово. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2019. Т. 5: 1917 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 200.
33. Комариця М. Острога. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2014. Т. 4: 1911–1916 рр. / уклад.: М. В. Галушко, М. М. Романюк, Л. В. Сніцарчук. С. 193.
34. Комариця М. Учитель. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2020. Т. 6: 1918 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 320.
35. Кочкодан В. Р. Преса як джерело вивчення діяльності жіночих товариств Галичини (1884–1939): дис. ... канд. іст. наук. Дрогобич, 2019. 309 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kochkodan_Vira/Presa_iak_dzherelo_vyvchennia_diialnosti_zhinochykh_tovarystv_Halychynu_1884__1939/ (дата звернення: 14.09.2021).
36. [Кревецький І.] Українська преса в Польщі в 1930 р. *Нова Зоря*. Львів, 1930. Ч. 46. 22 черв. С. 6–7. Підп.: І. К.
37. Кулеша Н. Український редактор і журналіст Іван Світ: діяльність на Далекому Сході. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2016. Вип. 6(24). С. 437–447.
38. Кулеша Н. «Українische Korrespondenz» (Відень, 1917–1918) про Українську революцію: джерела інформації і специфіка контенту. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2020. Вип. 10(28). С. 146–164. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-10](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-10).
39. М. Л. Уездная печать. *Известия Полтавского Губернского Комитета К.П.(б)У*. Полтава, 1922. № 7/8. Нояб.-дек. С. 54–56.
40. На З'їзді Учителів Хорольського Повіту... *Вільне Життя*. Хорол, 1918. № 31. 7 трав. С. 3–4.

41. Наконечна З. Нове Життя. *Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.*: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2020. Т. 6: 1918 р. / уклад.: Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша. С. 203–204.
42. «Нова Рада»... *Нова Рада*. Київ, 1918. № 241. 25 груд. С. 1.
43. Новий шлях. *Народня Воля*. Київ, 1918. № 60. 23 квіт. С. 4. Рубр.: Книжки та часописи.
44. Од Редакції. *Вояк*. Париж, 1936. № 1. 1 січ. С. 4.
45. Од редакції. *Чорноморець*. Катеринодар, 1917. № 1. 11 верес. С. 1.
46. Павловський М. Весна. Перший збірник «Хлибороба»... *Основа*. Одеса, 1915. Кн. 3. С. 135–136.
47. Паславський І. Хвилину уваги. *Маньджурський Вістник*. Харбін, 1932. № 5. 7 жовт. С. 6.
48. Постанова Редакціонного Комітету. *Вільне Життя*. Хорол, 1918. № 31. 7 трав. С. 3.
49. Приймається передплата на 1919 рік... *Вістник Народнього Міністерства Шляхів*. Київ, 1918. № 1. 25 груд. С. 23.
50. Приймається підписка на газету «Вільне Життя». *Вільне Життя*. Хорол, 1918. № 5. 4 лют. С. 1.
51. Реєстр Української Періодичної Преси за 1918-й рік. *Вістник Народнього Міністерства Шляхів*. Київ, 1918. № 1. 25 груд. С. 20–22.
52. Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя (1870–1940 рр.). Львів: Фенікс, 2000. 588 с.
53. Романюк М. М. Українське пресознавство як спеціальна історична дисципліна: до постановки проблеми. *Поліграфія і видавнича справа: наук.-техн. зб.* Львів: Українська академія друкарства, 2002. № 39. С. 9–19.
54. Середа О. Виставкова діяльність Гуртка діячів українського мистецтва у дзеркалі української преси 1920-х рр. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2020. Вип. 10(28). С. 165–179. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-11](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-11).
55. Сніцарчук Л. «Журналістом може стати кожний»?!: обговорення доцільності спеціальної освіти в українській пресі Галичини 1920–1930-х рр. *Держава та регіони*. Київ, 2010. Вип. 2. С. 74–79.
56. Сніцарчук Л. «За усупільнення звання журналіста»: особливості організації фахової діяльності (За публікаціями української преси Галичини 20–30-х рр. ХХ ст.). *Журналістика: наук. зб.* Київ, 2009. Вип. 8(33). С. 13–21.
57. Сніцарчук Л. В. Пресознавча публіцистика української преси Галичини (1919–1939 рр.) як профетизм сучасної медіакритики. *Наукові*

- записки [Української академії друкарства]. Львів, 2011. № 4. С. 183–193.
58. Снісарчук Л. В. Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналісткознавчий дискурс: монографія. Львів, 2009. 416 с.
59. Срібняк І., Голоско С. Газета «Вільне Слово» як джерело вивчення життєдіяльності полонених українців у таборі Зальцведель (Німеччина): 1916–1917 рр. *Світ Кліо*: наук. іст. журн. Київ, 2020. № 1. С. 80–89; Київ, 2021. № 2(1). С. 79–91.
60. Стихун Н. Педагогічна преса як джерело інформації про розвиток професійної майстерності вчителя засобами театрального мистецтва. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2019. Вип. 1. С. 129–137. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2019.168027>.
61. Украдено в газетного працівника Пилипа Тимоша-Ліщенка... *Сквирищина*. Сквиря, 1920. Ч. 4. 14 трав. С. 4. Рубр.: Оповідки.
62. Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.: іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2007. Т. 1: 1812–1890 рр. / уклад.: М. М. Галушко, М. М. Романюк, Л. В. Снісарчук. 560 с.; Львів, 2009. Т. 2: 1891–1905 рр. 480 с.; Львів, 2011. Т. 3: 1906–1910 рр. 496 с.; Львів, 2014. Т. 4: 1911–1916 рр. 568 с.; Львів, 2019. Т. 5: 1917 р. / уклад.: Л. В. Снісарчук, М. М. Комарія, Н. М. Кулеша. 672 с.; Львів, 2020. Т. 6: 1918 р. 776 с.
63. Українська преса під Польщею. *Народна Воля*. Скрентон, 1930. 2 жовт. С. 2–3.
64. Цими днями... *Робітничя Газета*. Київ, 1918. № 272. 17 трав. С. 4.
65. Читайте!! *Голос з над Буга*. Сокаль, 1936. Ч. 1. 15 трав. С.1.
66. Читайте!! *Голос з над Буга*. Сокаль, 1936. Ч. 2. 1 черв. С.1.
67. Яблонський М. Р. Стан і завдання преси української діаспори: погляд 1950-х рр. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Київ, 2020. Т. 31(70). № 1. Ч. 4. С. 177–181. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-4/31>.
68. Якубовський І. Інформаційний потенціал районної преси як джерела з історії Голодомору 1932–1933 рр.: випадок малинської газети «За більшовицькі темпи». *Інтермарум: історія, політика, культура*. Житомир, 2020. № 8. С. 61–75. DOI: 10.35433/history.11204.
69. Snitsarchuk L. The Journalism and Journalists: discursive practices of Ukrainian press in Galicia during interwar period. *Ukrainian journalism: history and modernity*: кол. мон. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2020. P. 108–125.

References

1. Bazak, R. (2013). Presa Kirovohradskoi oblasti (1874–1921 rr.): typolo-hichniy analiz [The press of Kirovohrad region (1874–1921s): a typolog-ical analysis], *Osvita rehionu: Politolohiia. Psykholohiia. Komunikatsii*, Kyiv, no. 3(33), s. 95–99. (in Ukr.).
2. Blavatsky, S. (2019). Freimynh yevreiskykh pohromiv na ukrainskykh terenakh kriz pryzmu ukrainskoi inshomovnoi presy v Yevropi (1919–1920 rr.) [The framing of the Jewish pogroms upon the Ukrainian terrains via a prism of the Ukrainian foreign-language press in Europe (1919–1920s)], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 9(27), s. 87–112, doi: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9\(27\)-6](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9(27)-6). (in Ukr.).
3. Boiko-Gagarin, A. (2018). Hazetna periodyka yak dzherelo vyvchennia protsesiv falshuvannia monet i banknot v Rosiyskiy ta Avstro-Uhorskii imperiiakh v kintsi XIX – pochatku XX stolittia [Periodical newspapers as the source of the study of the coins and banknotes counterfeiting in the end of XIX – the beginning of XX centuries], *Ukrainskyy numizmatychnyy shchorichnyk*, Pereiaslav-Khmelnysky, no. 2, s. 132–149. Retrived from http://resource.history.org.ua/publ/uns_2018_2_14 (date of application: 03.12.2021). (in Ukr.).
4. Brailian, N. (2020). Ukrainski studentski chasopysy mizhvoiennoho peri-odu u Chekho-Slovatskii Respublitsi yak dzherelo do martyrolohu ukrainskoi emihratsii [Ukrainian student journals of the interwar period in the Czecho-Slovak Republic as a source for the martyrologist of Ukrainian emigration], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 10(28), s. 87–109, doi: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-7](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-7). (in Ukr.).
5. Brailian, N. (2018). Ukrainski taborovi chasopysy u Chekho-Slovatskii Respublitsi yak dzherelo do martyrolohu internovanykh ukrainsiv (1919–1923 rr.) [Ukrainian camp magazines in the Czecho-Slovak Republic as a source for the martyrology of interned Ukrainians (1919–1923)], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 8(26), s. 75–98. (in Ukr.).
6. (1918). Braty-Seliane! Peredplachuite seliansku hazetu... [Brothers-Peas-ants! Subscribe to the peasant newspaper...], *Vilne Zhyttia*, Khorol, no. 39, 9 cherv., s. 4. (in Ukr.).
7. Vasylyk, T. I. (2020). Chasopysy vydavnytstva «Nasha Kultura» yak dz-herelo doslidzhennia natsionalno-dukhovnoho zhyttia ukrainsiv Kanady (druha polovyna 1940-kh – 1960-ti rr.) [Magazines of the publishing house Nash a Kultura (Our Culture) as a source for research of the national and

- spiritual life of Ukrainian Canadians (second half of the 1940s – 1960s): dys. ... kand. ist. nauk, Kyiv. Retrived from https://shron1.chtyvo.org.ua/Vasylyk_Tetiana/Chasopysy_vydavnytstva_Nasha_kultura_iak_dzhere_lo_doslidzhennia_natsionalno-dukhovnoho_zhyttia_ukrai.pdf? (date of application: 05.12.2021). (in Ukr.).
8. (1918). Vid Redaktsii [From the editorial office], *Turkestanska Rada*, Tashkent, no. 10, 9 cherv., s. 1. (in Ukr.).
 9. Vlast, Yu. (1920). Ukrainska presa v Amerytsi [Ukrainian press in America], *Ukrainskyi Prapor*, Viden, no. 8, 30 sich., s. 4–5. (in Ukr.).
 10. Vovk, O. (2019). Chasopys ukrainskoi emihratsii «Tryzub» yak dzhere lo vyvchennia sotsiokulturnykh protsesiv i povsiakdennia v Ukraini pid vladoiu bilshovykiv (1920-ti rr.) [The Magazine of Ukrainian Emigration «Trident» as a Source of Study of Social and Cultural Processes and the Everyday Life in Ukraine under the Bilshovyks Authority (the 1920s)], *Equivako: nauk. shchokvart.*, Mykolaiv, no. 2(26), s. 187–194, doi: [https://doi.org/10.33782/eminak2019.2\(26\).305](https://doi.org/10.33782/eminak2019.2(26).305). (in Ukr.).
 11. Gabor, V. (2019). Vilna Pratsia, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 5: 1917 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 36. (in Ukr.).
 12. Gabor, V. (2017). Zhinochyi rukh u Karpatskii Ukraini: natsionalni, sotsialno-politychni ta kulturno-osvitni aspekty (Za materialamy zhinochoi presy Halychyny 1938–1939 rr.) [The women’s movement in the Carpathian Ukraine: national, socio-political and cultural and educational aspects (on the basis of the women’s press of the Galicia 1938–1939s)], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 7(25), s. 197–217. (in Ukr.).
 13. Gabor, V. (2014). Svitlo, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 4: 1911–1916 rr. / uklad.: M. V. Halushko, M. M. Romaniuk, L. V. Snitsarchuk, s. 301–302. (in Ukr.).
 14. Gabor, V. (2020). Khorolske Shkilne Zhyttia, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 6: 1918 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 325. (in Ukr.).
 15. (1933). Holosy pro «Ridne Slovo» [Voices about the «Ridne Slovo»], *Ridne Slovo*, Diakovo, no. 2, mai, s. 8. (in Ukr.).
 16. Drozdovska, O. (2019). Zasyv, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 5: 1917 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 123. (in Ukr.).
 17. Drozdovska, O. (2011). Instytutska Khronika, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 3: 1906–1910 rr. / uklad.: M. V. Halushko, M. M. Romaniuk, L. V. Snitsarchuk, s. 96. (in Ukr.).

18. Drozdovska, O. (2020). Ukraina, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 6: 1918 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 306–307. (in Ukr.).
19. Drozdovska, O. (2011). Khaos, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 3: 1906—1910 rr. / uklad.: M. V. Halushko, M. M. Romaniuk, L. V. Snitsarchuk, s. 140–141. (in Ukr.).
20. Drozdovska, O. (2019). Khvyli, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 5: 1917 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 314. (in Ukr.).
21. Drok, R. (1939). Ukraintsi na Dalekomu Skhodi [Ukrainians in the Far East], *Vistnyk*, Lviv, kn. 6, t. 2, cherv., s. 423–427. (in Ukr.).
22. Dudko, F. (1919). Po ridnym palestynam [On native palestines], *Ukraina*, Kamianets-Podilskyi, no. 43, s. 1. (in Ukr.).
23. (1934). Z misiatsia chervnia... [From the month of June...], *Mandzhurskyi Vistnyk*, Kharbin, no. 12, 14 kvit., s. 1. (in Ukr.).
24. (1918). Zaklyk redaktsii! [Editorial Board's Appeal!], *Turkestanska Rada*, Tashkent, no. 15, 15 lyp., s. 4. (in Ukr.).
25. (1917). Zasadnattia Ukrainskoi Fraktsii pry Radi Viisk Kyivskoi Okruhy [Meeting of the Ukrainian faction at the Council of Troops of the Kyiv district], *Narodnia Volia*, Kyiv, no. 13, 1 cherv., s. 4. (in Ukr.).
26. (1918). Zaiava [The Declaration], *Vilne Zhyttia*, Khorol, no. 31, 7 trav., s. 3. (in Ukr.).
27. Kovpak, V. (2011). Meta, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 3: 1906—1910 rr. / uklad.: M. V. Halushko, M. M. Romaniuk, L. V. Snitsarchuk., s. 282. (in Ukr.).
28. Kovpak, V. (2019). Sadovi Kvity, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 5: 1917 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 264. (in Ukr.).
29. Kozak, S. (2020). Chasopys «Ukrainski Visti» yak dzherelo vvychennia osoblyvostei funktsionuvannia zhurnalu «Novi Dni» (Kanada, 1950–1997) [«Ukrainian news» newspaper as a source for studying the features of functioning of «Novi dni» magazine (Canada, 1950–1997)], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 10(28), s. 3–13, doi: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-1](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-1). (in Ukr.).
30. Komarytsia, M. (2019). Zoria Novoho Zhyttia, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., t. 5: 1917 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, Lviv, s. 135. (in Ukr.).
31. Komarytsia, M. (2020). Mist ponad Zbruchem: Velyka Zluka u presi Ukrainskoi Narodnoi Respubliky [A bridge over Zbruch: Great Unity in the press of Ukrainian People's Republic], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho*

- instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 10(28), s. 126–146, doi: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-9](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-9). (in Ukr.).
32. Komarytsia, M. (2019). Narodnie Slovo, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 5: 1917 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 200. (in Ukr.).
 33. Komarytsia, M. (2014). Ostroha, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 4: 1911–1916 rr. / uklad.: M. V. Halushko, M. M. Romaniuk, L. V. Snitsarchuk, s. 193. (in Ukr.).
 34. Komarytsia, M. (2020). Uchytel, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 6: 1918 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 320. (in Ukr.).
 35. Kochkodan, V. R. (2019). Presa yak dzherelo vyvchennia diialnosti zhinochykh tovarystv Halychyny (1884–1939): dys. ... kand. ist. nauk [Press as a source of the study of the activity of women's societies of Galicia (1884–1939): The qualifying scientific work on the rights of manuscripts], Drohobych, 309 s., Retrived from https://chtyvo.org.ua/authors/Kochkodan_Vira/Presa_iak_dzherelo_vyvchennia_diialnosti_zhinochykh_tovarystv_Halychyny_1884__1939/ (date of application: 14.09.2021). (in Ukr.).
 36. [Krevetskyi, I.] (1930). Ukrainska presa v Polshchi v 1930 r. [The Ukrainian press in Poland in 1930], *Nova Zoria*, Lviv, no. 46, 22 cherv., s. 6–7. Pidp. I. K. (in Ukr.).
 37. Kulesha, N. (2016). Ukrainskyi redaktor i zhurnalist Ivan Svit: diialnist na Dalekomu Skhodi [The Ukrainian editor and journalist Ivan Svit: activities in the Far East], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 6(24), s. 437–447. (in Ukr.).
 38. Kulesha, N. (2020). «Ukrainische Korrespondenz» (Viden, 1917—1918) pro Ukrainsku revoliutsiiu: dzherela informatsii i spetsyfika kontentu [«Ukrainische Korrespondenz» (Vienna, 1917—1918) about the Ukrainian revolution: sources of information and specifics of content], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 10(28), s. 146–164, doi: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-10](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-10) (in Ukr.).
 39. M., L. (1922). Uezdnaia pechat [The district's press], *Izvestyia Poltavskoho Hubernskoho Komyteta K.P.(b.)U.*, Poltava, no. 7/8, noiabr-dekabr, s. 54—56. (in Ukr.).
 40. (1918). Na Zizdi Uchyteliv Khorolskoho Povitu... [On the Khorol's district Teachers congress], *Vilne Zhyttia*, Khorol, no. 31, 7 trav., s. 3–4. (in Ukr.).
 41. Nakonechna, Z. (2020). Nove Zhyttia, *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st.*: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 6: 1918 r. / uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, s. 203–204. (in Ukr.).

42. (1918). «Nova Rada»..., *Nova Rada*, Kyiv, no. 241, 25 hrud., s. 1. (in Ukr.).
43. (1918). Novyi Shliakh, *Narodnia Volia*, Kyiv, no. 60, 23 kvit., s. 4. Rubr.: Knyzhky ta chasopysy.
44. (1936). Od Redaktsii [From the editorial office], *Voiak*, Paryzh, no 1, 1 sich., s. 4. (in Ukr.).
45. (1917). Od redaktsii [From the editorial office], *Chornomorets*, Katerynodar, no. 1, 11 veres., s. 1. (in Ukr.).
46. Pavlovskyy, M. (1915). Vesna. Pershyi zbirnyk «Khlyboroba»... [Vesna. The first compilation of «Khlyboroba »...], *Osnova*, Odesa, kn. 3, s. 135–136. (in Ukr.).
47. Paslavskyy, I. (1932). Khvylynu uvahy [A moment of attention], *Mandzhurskyi Vistnyk*, Kharbin, no. 5, 7 zhovt., s. 6. (in Ukr.).
48. (1918). Postanova Redaktsionoho Komitetu [Resolution of the Editorial Board], *Vilne Zhyttia*, Khorol, no. 31, 7 trav., s. 3. (in Ukr.).
49. (1918). Pryimaietsia peredplata na 1919 rik... [Subscription for 1919 is accepted...], *Vistnyk Narodnoho Ministerstva Shliakhiv*, Kyiv, no. 1, 25 hrud., s. 23. (in Ukr.).
50. (1918). Prynymaetsia podpyska na hazetu «Vilne Zhyttia» [Subscribe to the newspaper «Vilne Zhyttia» is accepted], *Vilne Zhyttia*, Khorol, no. 5, 4 liut., s. 1. (in Ukr.).
51. (1918). Reiestr Ukrainskoi Periodychnoi Presy za 1918-y rik [Register of the Ukrainian Periodicals for 1918], *Vistnyk Narodnoho Ministerstva Shliakhiv*, Kyiv, no. 1, 25 hrud., s. 20–22. (in Ukr.).
52. Romaniuk, M. (2000). Ukrainska presa Pivnichnoi Bukovyny yak dzhe-relo vyvchennia suspilno-politychnoho zhyttia (1870–1940 rr.) [The Ukrainian press of Northern Bukovina as a source for studying the civil and political life of the region (1870–1940)], Lviv, 588 s. (in Ukr.).
53. Romaniuk, M. M. (2002). Ukrainske presoznavstvo yak spetsialna istorychna dystsyplina: do postanovky problemy [The Ukrainian press studies as a special historical discipline: problem-setting], *Polihrafiia i vydavnycha sprava: nauk.-tekhn. zb.*, Lviv, no. 39, s. 9–19. (in Ukr.).
54. Sereda, O. (2020). Vystavkova diialnist Hurtka diiachiv ukrainskoho mystetstva u dzerkali ukrainskoi presy 1920-kh rr. [The exhibiting activities of the Circle of Ukrainian Art Figures in the mirror of the Ukrainian press of the 1920s], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnogo instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 10(28), s. 165–179, doi: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-11](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-11). (in Ukr.).
55. Snitsarchuk, L. (2010). «Zhurnalistom mozhe staty kozhnyi»?!: obhovorennia dotsilnosti spetsialnoi osvity v ukrainskii presi Halychyny 1920–

- 1930-kh rr. [«Everyone can become a journalist»?!: Discussion of the expediency of special education in the Ukrainian press of Galicia in the 1920s and 1930s], *Derzhava ta rehiony*, Kyiv, vyp. 2, s. 74–79. (in Ukr.).
56. Snitsarchuk, L. (2009). «Za ususpilnennia zvan'nia zhurnalista»: osoblyvosti orhanizatsii fakhovoi dialnosti (Za publikatsiiamy ukrainskoi prsy Halychyny 20–30-kh rr. XX st.) [«For the socialization of the title of journalist»: features of the organization of professional activities (According to publications of the Ukrainian press in Galicia in the 20–30's of the twentieth century)], *Zhurnalistyka: nauk. zb.*, Kyiv, vyp. 8(33), s. 13–21. (in Ukr.).
57. Snitsarchuk, L. V. (2011). Presoznavcha publitsystyka ukrainskoi prsy Halychyny (1919–1939 rr.) yak profetyzm suchasnoi media krytyky [Press studies publicism in Ukrainian press of Galicia (1919–1939) as a propheticism of modern media criticism], *Naukovi zapysky* [Ukrainskoi akademii druzarstva], Lviv, no 4, s. 183–193. (in Ukr.).
58. Snitsarchuk, L. V. (2009). Ukrainska presa Halychyny (1919–1939 rr.) i zhurnalistykoznavchyi dyskurs [Ukrainian Press of Galicia (1919–1939) and Journalism Studies Discourse]: monohr., Lviv, 416 s. (in Ukr.).
59. Sribniak, I. & Holosko, S. (2020). Hazeta «Vilne Slovo» yak dzherelo vyvchennia zhyttiediialnosti polonenykh ukrainsiv u tabori Zaltsvedel (Nimechchyna): 1916–1917 rr. [The newspaper “Vil’ne Slovo” (“Free Word”) as the source for studying the Ukrainian POWs lifestyle at Salzwedel Camp (Germany):1916–1917], *Svit Klio: nauk. ist. zhurnal*, Kyiv, no. 1, s. 80–89; no. 2(1), s. 79–91. (in Ukr.).
60. Stykhun, N. (2019). Pedahohichna presa yak dzherelo informatsii pro rozvytok profesiinoi maisternosti vchytelia zasobamy teatralnoho mystetstva [Pedagogical press as a source of information about the development of teachers’ professional skills by means of theatrical art], *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*, Uman, vyp. 1, s. 129–137, doi: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2019.168027>. (in Ukr.).
61. (1920). Ukradeno v hazetnoho pratsovyuka Pylypa Tymosha-Lishchenka... [Stolen from the newspaperman Philip Timosh-Lishchenko...], *Skvyrshchyna*, Skvyra, no. 4, 14 trav., s. 4, rubr.: Opovistky. (in Ukr.).
62. (2007–2020). Ukrainska presa v Ukraini ta sviti XIX–XX st. [Ukrainian press in Ukraine and the world of the 19th—20th centuries]: ist.-bibliohr. doslidzh., Lviv, t. 1: 1812–1890 rr., uklad.: M. V. Halushko, M. M. Romaniuk, L. V. Snitsarchuk, 560 s.; Lviv, t. 2: 1891–1905 rr., 480 s.; Lviv, t. 3: 1906–1910 rr., 496 s.; Lviv, t. 4: 1911–1916 rr., 568 s.; Lviv, t. 5: 1917 r.,

- uklad.: L. V. Snitsarchuk, M. M. Komarytsia, N. M. Kulesha, 672 s.; Lviv, t. 6: 1918 r., 776 s. (in Ukr.).
63. (1930). Ukrainska presa pid Polshcheiu [The Ukrainian press in Poland], *Narodna Volia*, Skrenton, 2 zhovt., s. 2–3. (in Ukr.).
 64. (1918). Tsymy dniamy... [On these days], *Robotnycha Hazeta*, Kyiv, no. 272, 17 trav., s. 4. (in Ukr.).
 65. (1936). Chytaite!! [Read!!], *Holos z nad Buha*, Sokal, no. 1, 15 trav., s. 1. (in Ukr.).
 66. (1936). Chytaite!! [Read!!], *Holos z nad Buha*, Sokal, no. 2, 1 cherv., s. 1. (in Ukr.).
 67. Yablonsky, M. R. (2020). Stan i zavdannia presy ukrainskoi diaspory: pohliad 1950-kh rr. [Condition and tasks of the Ukrainian diaspora press: a view of 1950's], *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*, t. 31(70), vyp. 1, no. 4, Kyiv, s. 177–181, doi: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-4/31>. (in Ukr.).
 68. Yakubovskyy, I. (2020). Informatsyni potentsial raionnoi presy yak dzhherela z istorii Holodomoru 1932–1933 rr.: vypadok malynskoi hazety «Za bilshovytski tempy» [The informational potential of the district media as a source of facts about Holodomor of 1932–1933: example of Malyn newspaper «Za bilshovytski tempy»], *Intermarum: istoriia, polityka, kultura*, Zhytomyr, no 8, s. 61–75, doi: 10.35433/history.11204. (in Ukr.).
 69. Snitsarchuk, L. (2020). The Journalism and Journalists: discursive practices of Ukrainian press in Galicia during interwar period, *Ukrainian journalism: history and modernity*: kol. monohr. LAP LAMBERT Academic Publishing, p. 108–125. (in Eng.).

Olesia Drozdovska

THE PRESS AS A SOURCE FOR STUDYING HISTORY OF THE UKRAINIAN PRINT MEDIA (1900–1939s)

The issue of information potential of the Ukrainian press of the first forty-years of the 20th century as a source of data on Ukrainian print media of the indicated period is highlighted. The survey of a number of newspapers and magazines issued at that time in different regions of Ukraine (in such cities and towns as Ielisivetgrad, Kyiv, Lviv, Skvyra, Sokal, Odesa, Khorol, and so on) and abroad (Vienna, Ekaterinodar, Paris, Prague, Ruski Krstur, Scranton, Tashkent, Harbin, and others), is made. The materials on the history of Ukrainian press were selected,

their analysis was performed. Conditional groups of these publications are defined: 1) promotional and organizational materials; 2) bibliographic lists; 3) press studies related publications; 4) biographical materials; 5) reports on the activities of various institutions. Their content is studied; a number of examples are given. It is noted that the Ukrainian press of the first four decades of the 20th century contains important data on the history and bibliography of individual journals, groups of publications (by place, year of publication, type, specialization, and so on) as well as the system of Ukrainian print media in general. In particular, this article shows that the studied materials help the modern researcher to elucidate purpose and objectives of specific media objects, to establish reasons for their creation/closure, the circle of employees/authorship, publishers and, last but not least, real editors. It is elucidated here that some publications contain information about the circulation of periodicals, the amount of royalties, editorial policies aimed at expanding the readership, content of publications, and so on. The value of such data for reconstructing the history of the unpreserved print media is emphasized. It is noted that the pages of the studied newspapers and magazines contain information about press projects, which implementation has yet to be verified. It has been stated that the study of materials of the thematic direction published in the press during the first forty years of the XX century contributes to the reconstruction of the history of particular media objects and the history of the Ukrainian journalism of that period in general.

Keywords: press, information potential, source of studying the history of mass media, Ukrainian print media, history of the journalism.